
INTERACTIVE METHODS IN TRAINING THE SURROUNDING WORLD AND MAN AND NATURE

Tsvetomira Ivanova

South-West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad, Bulgaria, tsvetomira.ivanova@swu.bg

Abstract: The article focuses on the determinants for the choice of interactive methods and didactic features of the subjects The Surrounding World and Man and Nature, distinguishing them from other subjects in the school course. The importance of systematic application of interactive methods in teaching these subjects is derived. The results of a survey with primary teachers are presented in order to obtain information about the selection of interactive methods in teaching „The Surrounding World“ and „Man and Nature“, the frequency of their application and the satisfaction with the conditions regarding this. Conclusions are formulated on the basis of the processing and analysis of the results regarding the selection and frequency of application of interactive methods in the classes in „The Surrounding World“ and „Man and Nature“, the existence of difficulties resulting from this application and its effectiveness. The choice of the variant of the training in interactive mode in the classes in "The Surrounding World" / "Man and Nature" is studied, as well as the specifics of the preliminary preparation for the application of the methods. The existence of difficulties in organizing students for their inclusion in an interactive environment, the use of interactive educational resources online and special educational software for an interactive whiteboard are also studied. The shared strengths and weaknesses of the application of interactive methods in teaching "The Surrounding World" / "Man and Nature" are on focus. The study takes into account the current specific crisis situation on a global scale, causing difficulties and challenges in the daily life of the modern teacher, including the organization of the learning process and the selection of teaching methods. For this purpose, in addition, teachers are required to justify their answers, to make additions and clarifications in their answers. In conclusion, despite the topicality and attractiveness of the application of interactive methods, the advisability of using a variety of methods in practice is emphasized. The majority of shortcomings can be overcome by carefully listening to the opinions of all members when exchanging information in the group; and when reporting the activity to the class, let all the students participate; to have every confidence in the underachievers by giving them the opportunity to exercise in front of classmates when giving and justifying the answer. True cooperation cannot be achieved until the opinion of others is respected and things are considered from another's point of view. There is no real responsibility as long as control over one's own behavior is considered to be imposed by others instead of being determined by the individuals themselves.

Keywords: interactive methods, training in „The Surrounding World“ and „Man and Nature“, initial stage of the basic educational degree

ИНТЕРАКТИВНИТЕ МЕТОДИ В ОБУЧЕНИЕТО ПО ОКОЛЕН СВЯТ И ЧОВЕКЪТ И ПРИРОДАТА

Цветомира Иванова

ЮЗУ „Неофит Рилски“, България, tsvetomira.ivanova@swu.bg

Резюме: В статията се акцентира върху детерминантите за избор на интерактивни методи и дидактическите особености на учебните предмети Околен свят и Човекът и природата, отличаващи ги от другите предмети в училищния курс. Изведена е значимостта от системно приложение на интерактивните методи в обучението по тези предмети. Представени са резултати от анкетно прочуване с начални учители с цел получаване на информация относно подбора на интерактивни методи в обучението по Околен свят и Човекът и природата, честотата им на приложение и удовлетвореността от условията за това. Формулирани са изводи въз основа на обработката и анализа на резултатите относно подбора и честотата на приложение на интерактивни методи в часовете по „Околен свят“ и „Човекът и природата“, наличието на затруднения от това приложение и неговата ефективност. Изследван е изборът на вариант на обучението в интерактивен режим в часовете по „Околен свят“ / „Човекът и природата“, както и спецификата на предварителната подготовка за прилагане на методите. Проучва се и наличието на затруднения при организирането на учениците за включване в интерактивна среда, употребата на интерактивни образователни ресурси в режим онлайн и специален образователен софтуер за интерактивна дъска. Интерес представляват споделените силни и слаби страни на приложението на интерактивните методи в обучението по „Околен свят“ / „Човекът и природата“. Отчетена

е актуалната специфична кризисна ситуация в глобален мащаб, пораждаща затруднения и предизвикателства в ежедневието на съвременния учител, в това число и организацията на учебния процес и подбора на методи за обучение. За целта, в допълнение, от учителите е изискано да аргументират отговорите си, да внесат допълнения и пояснения в отговорите си. В заключение, въпреки актуалността и атрактивността от приложение на интерактивните методи, се подчертава целесъобразността в практиката да се използва разнообразието от методи. Мнозинството недостатъци могат да бъдат преодолени, като при обмена на информацията в групата внимателно да се изслушва мнението на всички членове; и при отчитане на дейността пред класа да се редуват всички ученици; да се гласува доверие и на изоставащите, като им се предостави възможност да се упражнят пред съучениците от групата в представянето на отговора и неговата обосновка. Истинско сътрудничество не може да се постигне, докато не се зачита мнението на другите и нещата не се разглеждат и от чужда гледна точка. Не съществува реална отговорност докато контролът върху собственото поведение се смята за наложен от другите, вместо да се определя от самия индивид.

Ключови думи: интерактивни методи, обучение по Околен свят и Човекът и природата, начален етап на основната образователна степен

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Изучаването на природата и човека в началните класове у нас има своите дълги традиции и история. В съвременни условия в обучението при запознаване с природната и обществената среда интерактивните методи заемат важно място. Те са центрирани върху ученика и приложението им се свързва със стимулиране и активизиране на субектността на учениците в дейността, разкриване на собствени съждения и опит, разглеждане на усвояването като процес на вътрешна активност на личността, създаване на положителна мотивация и чувство за успех, използване синергията на групата². „В хода на интерактивното обучение всички ученици се оказват въвлечени в процеса на познанието, извършва се обмен на идеи и знания, при това в атмосфера на доброжелателност, взаимна подкрепа и сътрудничество”³.

Определящи фактори за избор на интерактивни методи са: спецификата на учебния предмет и учебната задача, възрастовите възможности на учениците, материалната база и др. „Околен свят“ и “Човекът и природата” като интегрални учебни предмети имат своите дидактически особености, отличаващи ги от другите предмети в училищния курс. Усвояването на знания в интегрален предмет изисква висока степен на обобщеност, а по-малките ученици правят обобщения на ниво елементарни представи и понятия и могат да обобщават само тези признаци, които са осъзнати от тях. Именно затова системното приложение на интерактивните методи в обучението по тези предмети е от съществено значение.

2. МАТЕРИАЛИ И МЕТОДИ

В периода 05.2020-06.2020 година се проведе анкетно проучване с 15 начални учители от Благоевград. Целта бе да се получи информация за подбора на интерактивни методи в обучението по „Околен свят“ и „Човекът и природата“, честотата им на приложение и удовлетвореността от условията за това.

Въпросите от анкетната карта са групирани съобразно проучването на следните аспекти от приложението на интерактивните методи:

- удовлетвореност от условията за приложение (въпрос №1);
- подбор и честотата на приложение (въпроси №2, №3 и №4);
- затруднения в практиката (въпроси №5 и №9);
- най-често прилаган вариант на обучение в интерактивен режим (въпрос №7);
- предварителна подготовка (въпроси №8 и №10);
- принос в обучението (въпроси №6, №11 и №12);
- силни и слаби страни (въпроси №12 и №13).

3. РЕЗУЛТАТИ

В резултат на прегледа и обработката на анкетите, попълнени от учителите, се очертаха някои убедителни становища. Едно от тях е в потвърждаване на удовлетвореността от страна на учителите относно условията

² Петрова, В. (2009). *12 (дванадесет) интерактивни метода в обучението по Роден край, Околен свят, Човекът и природата, Човекът и обществото I-IV клас*, ИК „Кота“, с. 13-14

³ Стоева, М. *Гносеологическите основи на образованието*, Международният сборник на научни трудове, Елец – 2015, с.116

за приложение на интерактивните методи (86,7% от анкетираните). Честотата им на приложение е безспорно доказателство за това - 2-3 пъти месечно приложение на методите в учебния процес по „Околен свят“ / „Човекът и природата“ се потвърждава от същия брой учители (86,7%). Имайки предвид годишния брой часове по двата учебни предмета в началния етап на основната образователна степен, това безспорно означава системно приложение.

При обработка на анкетите прави впечатление и споделеното предпочитание към следните интерактивни методи: обсъждане в група (46,7%), мозъчна атака (60%), дискусия (53,4%), ситуиране (46,7%), карта на ума (53,4%), визуализация с постер (60%), работа по учебен проект (66,7%), интерактивни игри (60%), методи, базирани на ИКТ (66,7%). С най-голяма честота на приложение сред тях са дискусията (26,7%), учебните проекти (40%) и методите, базирани на ИКТ (26,7%).

Проектното обучение (73,3%) и базираното на игра обучение (60%) са най-често прилаганите варианти на обучение в интерактивен режим в часовете по „Околен свят“ и „Човекът и природата“. Според К. Марулевска учебно-проектната дейност е продуктивна, когато има системен характер и заема водещо място в процеса на обучение⁴. Учащите се имат предпочитания към проектната дейност, като интересът им е толкова по-голям, колкото по-ясна е представата им за ценността на крайния продукт⁵. Ефективното приложение на проектната дейност в обучението изисква ефективна подготовка на педагогическите кадри. Д. Тодорина⁶ задълбочено извежда аргументи, показващи значимостта на прилагането на интерактивни методи в професионалната подготовка на педагогическите кадри, чрез които се осигуряват условия за взаимодействие на субект-субектна основа и взаимоотношения, повишава се културата на общуване, изграждат се компетентности у учащите за работа в екип.

Учителят е отговорен за създаването и поддържането на възможно най-добрата учебна среда за своите ученици⁷. С оглед на това необходимостта от предварителна целенасочена подготовка на учителя за прилагане на интерактивни методи на обучение е безспорна. Това го потвърждават и отговорите на анкетираните лица – 5,33% в подкрепа на избора на литературни източници, 33,3% предпочитат Интернет, 20% обменят опит с колеги, 13,33% чрез участие в проекти за интерактивни методи повишават своята квалификация. 33,3% от всички анкетираните начални учители посочват съчетанието на всички изброени до тук варианти като оптимално за задълбочената им целенасочена подготовка за приложение на интерактивните методи в обучението. Ценни са споделените от 26,7% от учителите затруднения с приложението на ИКТ, с правилното дозиране на време и степен на трудност за учениците с оглед ефективността на обучението. 20% споделят също така затруднения при организирането на учениците за включване в интерактивна среда. 80 % използват интерактивни образователни ресурси в режим онлайн (в интернет).

4. ДИСКУСИИ

Сред посочените силни страни на приложението на интерактивните методи в обучението по „Околен свят“ / „Човекът и природата“, се посочват активната страна на учениците, повишаването трайността на знанията, добрата мотивация на учениците, добрата визуализация, развитието на по-висока екологична култура, сплотяване на колектива.

Не всички учители отчитат наличието на слаби страни на приложението на интерактивните методи в обучението по „Околен свят“ / „Човекът и природата“. Останалата част от анкетираните учители за слаби страни посочват технически проблеми, липса на ресурси, занижаване на дисциплина, липса на съсредоточаване, необходимостта от по-сериозна подготовка на учителя, отдаване приоритет на забавната част на обучението и изместване на фокуса на обучението. В. Спасова (2018, стр.91) подчертава, че в ситуации, когато емоцията е твърде силна, голяма роля играе подходът на учителя за идентифицирането и овладяването, пренасочването и трансформирането ѝ. В допълнение, значимо е той да проявява искрен

⁴ Марулевска, К. (2009). *Проектно-базираната учебна дейност в началното училище*, УИ „Неофит Рилски“, стр.47

⁵ Марулевска, К. (2009). *Проектно-базираната учебна дейност в началното училище*, УИ „Неофит Рилски“, стр.46

⁶ Тодорина, Д. (2010). *Създаване на интерактивна образователна среда (теоретични и приложни аспекти)*, В: *Интерактивните методи в съвременното образование*, УИ „Неофит Рилски“

⁷ Епитропова, А. (2004). *Активни стратегии в обучението за природата и човека в I- IV клас*, Макрос, стр.44

интерес към дейността на учениците, да възпитава у тях вяра в собствените им сили, настойчивост при изпълнението на заданията, да избягва отрицателните оценки на детските идеи.

5. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В резултат на проведеното анкетно проучване се затвърди позицията, съгласно мнозинството анкетираните учители (60%), че ефективността на интерактивните методи е в две насоки – обучението е едновременно и по-забавно, и по-ефективно.

Учителят е организатор на дейността по усвояване на нови знания, а не носител на готови знания – да насочва подрастващите към определено противоречие, проблем или неяснота и ги насърчава сами да открият начин за неговото изясняване и разрешаване, излага различни гледни точки на един и същи въпрос и инициира разглеждането на явленията от различни позиции, подбужда съпоставката на факти.

Затова е целесъобразно в практиката да се използва разнообразието от методи. Мнозинството недостатъци могат да бъдат преодоляни, като при обмена на информацията внимателно да се изслушва мнението на всички членове и при отчитане на дейността пред класа да се редуват всички ученици; да се гласува доверие и на изоставащите, като им се предостави възможност да се упражнят пред съучениците от групата в представянето на отговора и неговата обосновка. Истинско сътрудничество не може да се постигне, докато не се зачита мнението на другите и нещата не се разглеждат и от чужда гледна точка. Не съществува реална отговорност докато контролът върху собственото поведение се смята за наложен от другите, вместо да се определя от самия индивид.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

- Епитропова, А. (2004). *Активни стратегии в обучението за природата и човека в I- IV клас*, Макрос
- Марулевска, К. (2009). *Проектно-базираната учебна дейност в началното училище*, УИ „Неофит Рилски“
- Петрова, В. (2009). *12 (дванадесет) интерактивни метода в обучението по Роден край, Околен свят, Човекът и природата, Човекът и обществото I-IV клас*, ИК „Кота“
- Спасова, В. (2018). *Музиката и емоционалната интелигентност на детето*, Образование и познание
- Стоева, М. (2015). *Гносеологическите основи на образованието*, Международен сборник на научни трудове, Елец, с.115-117
- Тодорина, Д. (2010). *Създаване на интерактивна образователна среда (теоретични и приложни аспекти)*, В:Интерактивните методи в съвременното образование“, УИ „Неофит Рилски“